

Kansallisen viljastrategian väliraportti

- katsaus sektorin tilanteeseen ja
toimenpidesuosituksset

Kansallisen viljastrategian väliraportti

- katsaus sektorin tilanteeseen ja toimenpidesuositukset

Kyösti Arovuori, Heini Toikkanen, Tapani Yrjölä¹

Pellervon taloustutkimus PTT
Eerikinkatu 28A 00180 Helsinki
www.ptt.fi

Sisällysluettelo

1. Tausta	2
2. Toimintaympäristön kuvaus ja siinä tapahtuneet muutokset.....	2
3. Markkinaskenaariot vuoteen 2025.....	5
4. Viljasektorin muutospaineet	10
5. Toimenpidesuositukset	11
6. Lopuksi.....	13

---

¹ Raportissa esitetyt näkemykset ja toimenpidesuositukset perustuvat kirjoittajien markkinaseurannan, tutkimuksen ja sektorin toimijoiden kanssa käytyjen keskustelujen perusteella muodostettuun asiantuntijanäkemykseen. Ne eivät välttämättä edusta kenenkään Vilja-alan yhteistyöryhmän piirissä toimivan yksittäisen tahon näkemystä tai toimijoiden yhteistä näkemystä. Selvityksen on rahoittanut Vilja-alan yhteistyöryhmä.

1. Tausta

Suomen kansallinen viljastrategia julkaistiin vuonna 2012. Viljamarkkinoiden muutokset ovat sekä Suomessa että maailmalla olleet viime vuosina erittäin nopeita. Tässä raportissa kartoitetaan strategian julkaisemisen jälkeen tapahtuneet keskeiset Suomen viljamarkkinoille kohdistuneet muutokset, merkittävimmät muutosvoimat sekä luodaan katsaus sektorin kehitykseen vuoteen 2025.

Raportissa tehdään aluksi tiivis yleinen katsaus sektorilla tapahtuneisiin muutoksiin, tulevaisuuden kehitysnäkymiin sekä rakennetaan kansainvälisten markkinaennusteiden pohjalta tulevaisuusskenaariot. Ennusteskkenaariot tehdään vuoteen 2025 saakka viljan, öljykasvien sekä lannoitteiden hintojen ja markkinoiden kehityksestä. Raportti on kokonaistarkastelu, josta yksittäiset tekijät, kuten luomu, viljan vaihtoehtoiset viljelykasvit tai viljaa käyttävän teollisuuden rakennejärjestelyt, on rajattu ulkopuolelle.

Työn perusteella esitetään viljasektorille toimenpidesuosituksia, joiden avulla sektorin toimijoiden on mahdollista vastata esille nousseisiin muutospainaisiin.

Raportin tavoitteena on herättää keskustelua kotimaisen viljasektorin asemasta ja sen kohtaamista haasteista markkinoiden nopeiden muutosten seurauksena. Olemassa olevien rakenteiden ja toimintatapojen kriittinen tarkastelu on välttämätöntä, koska sektorin kyky reagoida markkinoiden nopeisiin muutoksiin on, yksittäisten toimijoiden hyvästä menestyksestä huolimatta, ollut kokonaisuudessaan suhteellisen heikko.

2. Toimintaympäristön kuvaus ja siinä tapahtuneet muutokset

Vuonna 2012 julkaistuun Kansallisen viljastrategian tilanteeseen verrattuna Suomen viljamarkkinoiden toimintaympäristö on muuttunut voimakkaasti. Muutoksia on tapahtunut sekä kansainvälisillä markkinoilla että kotimaassa.

Viime vuosien merkittävin markkinamuutos on ollut kysynnän kasvun hidastuminen maailmassa. Kysynnän kasvun hidastuminen johtuu pitkään jatkuneesta hitaasta talouskehityksestä, jonka seurauksena kotieläintuotannon rehukysyntä on heikentynyt. Kysynnän hidastuminen vaikuttaa sekä kysytyn määrän että kysynnän laadun kautta.

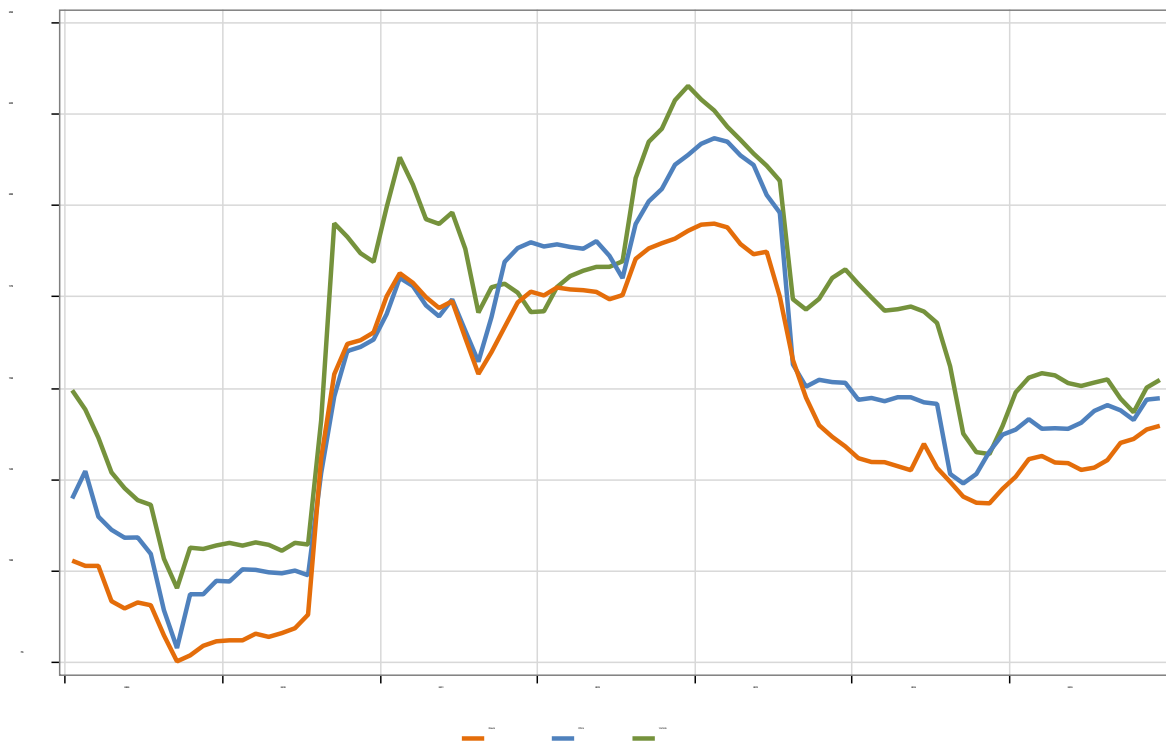
Rehukysynnän lisäksi viljaan kohdistunut biopolttoaineiden kysyntä on pienentynyt selvästi. Öljyn hinnan lasku, liuskeöljyn tarjonnan kasvu ja kehittynyt jalostustekniikka ovat muuttaneet viljapohjaisen bioenergian ja muun energian väliset hintasuhteet sellaisiksi, että biopolttoaineiden kilpailukyky on heikentynyt. Hintasuhteiden muutosta on voimistanut se, että voimakkaista hintamuutoksista huolimatta viljan hintataso on edelleen vuosien 2007/2008 ruokakriisiä edeltäneen ajan yläpuolella. Yleisen talouskasvun heikkous on voimistanut hintasuhteiden muutosten merkitystä.

Viljamarkkinoiden hintamuutokset ovat edelleen nopeita. Muutosten suuruus on kuitenkin pienentynyt viime vuosien aikana. Markkinoiden kyky reagoida erilaisiin markkinasignaaleihin on koko ajan parantunut. Esimerkiksi kasvukauden aikana tuotantoennusteissa tapahtuneet muutokset eivät parin viime vuoden aikana ole johtaneet hintojen äkilliseen reagointiin, vaan hintamuutokset ovat toteutuneet suhteellisen loivina. Tästä seuraa, että hintamuutosten nopeus on kasvanut, mutta sekä nousut että laskut ovat aikaisempaa pienempiä.

Suomen viljamarkkinat ovat entistä enemmän integroituneet kansainvälisiin viljamarkkinoihin. Maailmanmarkkinoilla tapahtuvat hintamuutokset välittyvät kotimaan markkinoille sellaisenaan, mutta hintataso määräytyy edelleen kotimaan kysyntä-tarjonta tilanteen perusteella.

Viljan hintataso on ollut laskussa viime vuosina sekä Suomessa että maailmalla. Lasku johtuu ennen kaikkea tuotannon kasvusta. Vuoden 2013 jälkeen maailmassa on joka vuosi korjattu erittäin suuri viljasato. Eniten ovat kasvaneet vehnän kokonaissadot, mutta myös soijasadot ovat olleet suuria.

Suomessakin vehnäsadot ovat olleet suuria. Aikaisempaa suurempi osa vehnästä päätyy rehukäyttöön ja on sitä kautta vaikuttanut laskevasti myös ohran ja kauran hintatasoon.

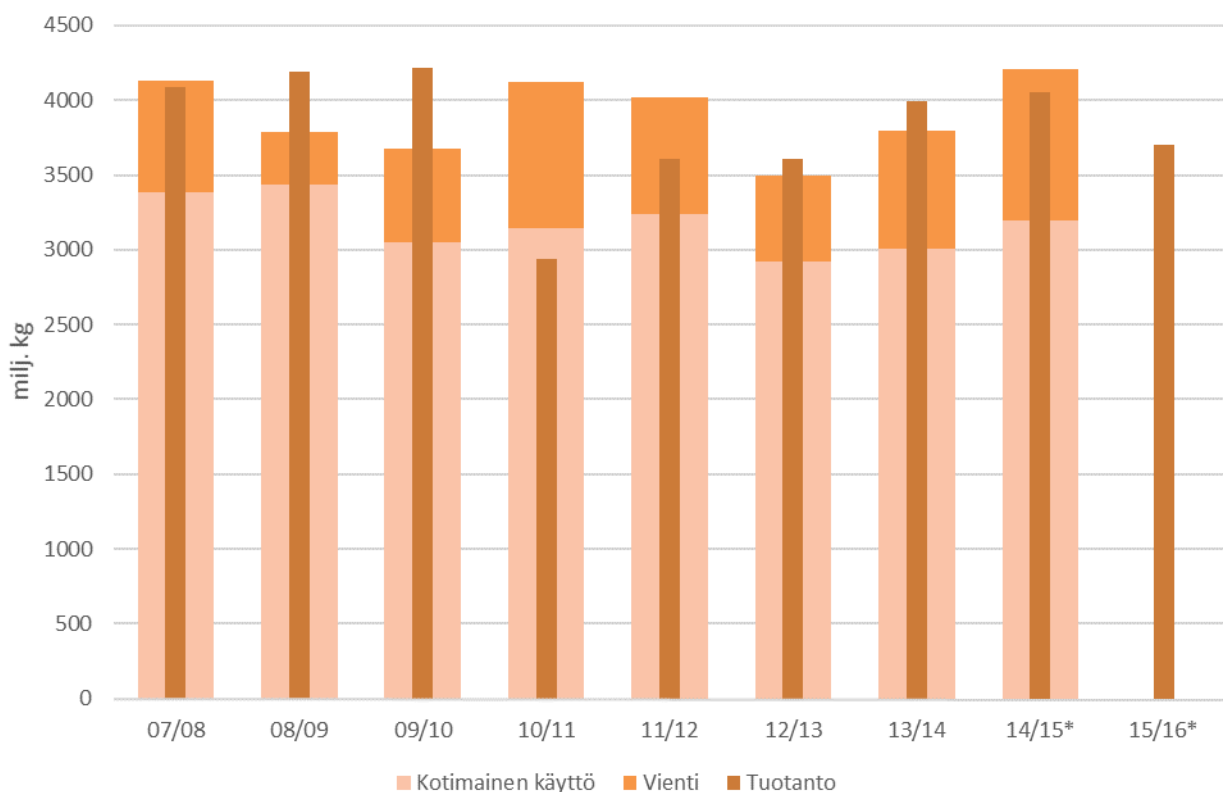

Kuvio 1. Viljan tuottajahinta Suomessa (Lähde: Luonnonvarakeskus, Macrobond 2016)

Myös tuotantopanosten hinnat ovat viime vuosina olleet laskussa. Tuotantopanosten hintojen lasku johtuu yleisestä raaka-aineiden hintojen laskusta, kysynnän heikentymisestä ja toisaalta tuotantokapasiteetin kasvusta. Esimerkiksi lannoitteiden hinnat ovat kääntyneet laskuun lannoiteraa-aineiden hintojen laskun, tyyppilannoitteiden tuotantokapasiteetin kasvun sekä heikentyneen kysynnän seurauksena.

Suomen viljamarkkinoiden perusrakenne on säilynyt pitkälle muuttumattomana 2010-luvun aikana. Viljan tuotantoala on pysynyt vuosikymmenen alun tasolla. Tilojen lukumäärä on vähentynyt ja keskikoko kasvanut. Teollisuuden viljan käyttö on pysynyt vuoden 2010 tasossa, mutta viennin määrä on ollut tasaisessa kasvussa.

Suomessa viljaa tuotetaan ennen kaikkea rehuraaka-aineeksi rehuteollisuudelle tai suoraan kotieläintuotannossa käytettäväksi sekä elintarvikekäyttöön ruokateollisuudelle. Lisäksi vilja on meillä rajoitetusti lopputuote ja tasaisesti kasvavissa määrin vientituote. Merkittävin elintarvikekäyttö on mylly- ja leipomoteollisuudessa, mutta myös mallas- ja juomateollisuus ovat kotimaan markkinoiden kannalta merkittäviä viljan käyttäjiä.

Kuvio 2. Viljan kotimainen tuotanto, käyttö ja vienti (Lähde: Luonnonvarakeskus 2016)

Viljasektorin sisällä on toteutettu kuluva vuosikymmenen aikana eritasoisia yritysjärjestelyjä, mutta ne eivät ole ainakaan lyhyellä aikavälillä johtaneet merkittäviin markkinarakenteen muutoksiin. Myös uusia investointeja on tehty ja ilmoitettu tehtäväksi. Uusien kansainvälisten toimijoiden mukaantulo kotimaan viljamarkkinoille avaa uusia mahdollisuuksia myös viljan ja viljatuotteiden viennille.

Viljasektorin toimijoista päivittäistavarakaupalla on merkittävin markkina-asema. Kaupan asemaa ovat vahvistaneet omien merkkien määrän kasvu ja sitä tukeva tuonnin kasvu. Etenkin raaka-ainetuonti ja kaupan omien paistopisteiden yleistymisen ovat kiristäneet kilpailua ja siirtäneet viljasektorin rahavirtaa kaupalle. Samaan aikaan kotimainen elintarvikeala on menettänyt

osuuttaan. Viljan tuottajahintojen tason nousu näkyy pitkän aikavälin kehityksessä siten, että maatalouden osuus ketjun rahavirroissa on kasvanut vuoteen 2005 verrattuna.

Kokonaisuudessaan viljasektorin rahavirtojen kehitys on ollut heikkoa, eikä sektori ole pystynyt kasvattamaan selkeää lisäarvoa tuottavia tuotteita. Vuodesta 2014 jatkunut ruuan hinnan lasku kiristää kilpailua ja lisäarvotuotteiden puuttuessa heikentää ketjuun tulevaa rahavirtaa entisestään.

BOX: CAP uudistus 2013 ja CAP vuoden 2020 jälkeen

Vuonna 2014 voimaan tullut EU:n yhteisen maatalouspolitiikan uudistus toi mukanaan odotettua vähemmän muutoksia. Suorat tuet säilyivät edelleen keskeisenä tukielementtinä. Merkittävien viljanviljelyä koskeva uudistus on viherryttäminen, jonka seurauksena maataloilla on alueesta riippuen viljeltävä vähintään kahta tai kolmea eri viljelykasvia. Uudistuksen tavoitteena on lisätä tilan viljelykiertoa. Uudistuksessa myös ympäristötukijärjestelmän toimenpiteet muuttuivat lohkokohtaisiksi. Kokonaisuuden kannalta tarkasteltuna maatalouspolitiikan uudistus ei tuonut mukanaan merkittäviä rakenteellisia uudistuksia, jotka muuttaisivat kotimaisen viljantuotannon pitkän aikavälin rakenteellista kehitystä. Uudistuksen seurauksena viljantuottajien kokonaistukitaso pienenee.

Viime vuosien toteutunut hintakehitys on osoittanut, että nykyinen tukijärjestelmä ei pysty reagoimaan nopeisiin markkinamuutoksiin. Suorat tuet on Euroopan unionissa mielletty turvaverkkojärjestelmäksi, joka varmistaa tuottajien toimeentulon heikon satovuoden tai matalien hintojen tilanteessa. Tulevan uudistuksen valmistelussa tulevat nousemaan esille aikaisempaa vahvemmin erilaiset tulovakuutusjärjestelmät, jotka nykyisen hehtaariperusteisen tukijärjestelmän sijaan korvaisivat äkillisistä hinta- tai tuotantomuutoksia aiheutuneita tulomenetyksiä. Järjestelmän todennäköisin rahoituskanava muodostettaisiin leikkaamalla nykyisiä suoraa tukia.

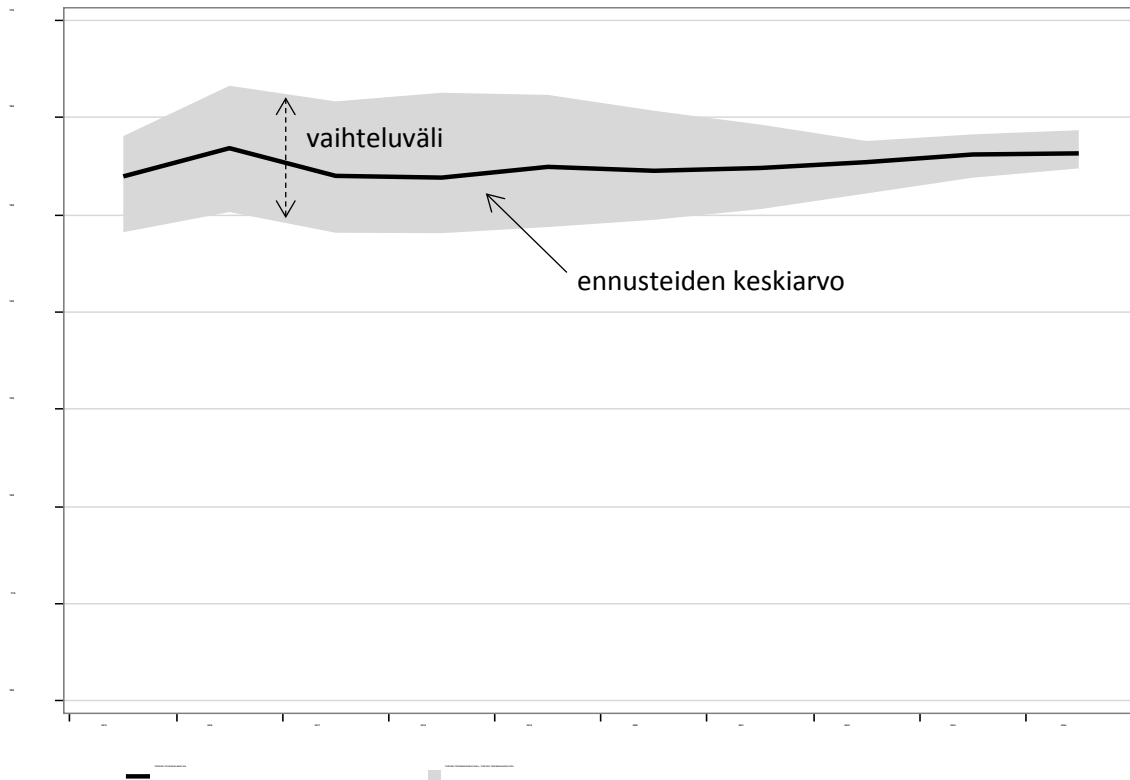
3. Markkinaskenaariot vuoteen 2025²

Viljamarkkinoiden kehitys seuraavan kymmenen vuoden aikana on selvästi rauhallisempaa 2010-luvun alkupuoliskoon verrattuna. Pitkän aikavälin kysyntä- ja tarjontatekijät eivät muodosta perustetta suurille hintamuutoksille. Lyhyellä aikavälillä markkinat voivat kuitenkin heilahdella voimakkaasti esimerkiksi hankalista sääolosuhteista tai äkillisistä poliittisista tekijöistä johtuvien muutosten seurauksena. Nämä vaikutukset tasoittuvat ennustejakson aikana, mutta on selvää, että kymmenen vuoden aikana nähdään myös äkillisiä muutoksia. Pitkällä aikavälillä keskeisin yleisesti hintatasoon vaikuttava tekijä on yleinen talouskehitys ja siitä seuraava kysynnän kehitys. Kysynnän kasvu vetää hintoja ylöspäin. Hintojen nousun seurauksena myös tarjonta kääntyy kasvuun. Kysynnän kasvusta seuraavat vaikutukset ovat sekä suoraa että epäsuoraa. Vaikutukset myös vaihtelevat eri viljalajien välillä.

² Hintaskenaariot on muodostettu yhdistämällä kansainvälisten ennustelaitosten pitkän aikavälin ennusteet ja muodostamalla kotimaista hintakehitystä vastaava näkymä. Kansainväliset hintaennusteet on suhteutettu kotimaiseen hintakehitykseen vertailemalla toteutuneita kotimaisia ja kansainvälisiä vertailuhintoja vuosien 2009 ja 2014 välillä. Ennusteiden lähteet: EC, EIU, FAPRI, FAO-OECD, IMF, World Bank, Luke, Tilastokeskus, PTT. Tarkemmat tiedot pyydettävissä tekijöiltä. Skenaariokuviot tehty Macrobondilla.

Vehnä

Suomessa vehnän hintataso on ollut tasaisesti noin viidenneksen analyysiin perustuvan indikaattorihinnan alapuolella. Vehnän kotimaisen kysynnän ja tarjonnan suhteessa ei ole näköpiirissä merkittävää rakenteellista muutosta, joten perustetta kotimaisen ja kansainvälisen hinnan suhteen muutokselle ei ole. Vehnän hintaskenaarion mukainen vaihteluväli on noin 150-165 €/välillä vuoteen 2024 ulottuvalla jaksolla.

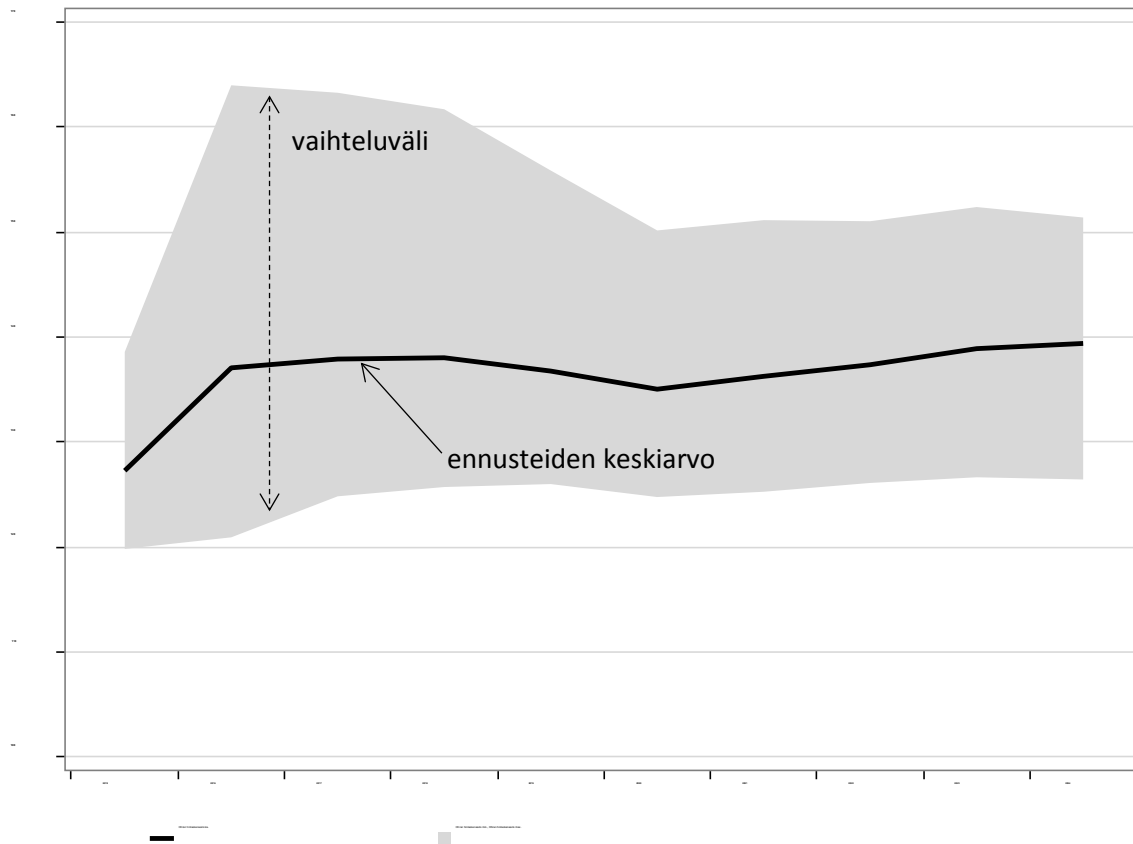
Kuvio 3. Vehnän hintaskenaario 2015-2024 (Lähteet: EC, FAPRI, FAO-OECD, IMF, Luke, World Bank, PTT)

Vehnän kokonaisala kasvaa ja aikaisempaa suurempi osuus tuotannosta käytetään rehuksi. Markkinoiden merkittävin rakenteellinen muutos kohdistuu siihen, että leipä- ja reuhehnän hintakehitys eriytyvät toisistaan vielä aikaisempaa selvemmin. Reuhehnän määrän kasvu painaa sen oman hinnan lisäksi myös muiden rehuviljojen hintatasoa alaspäin.

Ohra

Ohran markkinakehitys ei merkittävästi eroa vehnän markkinakehityksestä, mutta hinnalle muodostettu vaihteluväli on selvästi suurempi. Hintaskenaarion mukaan ohran hinta voi vaihdella noin 120 -160 €/välillä. Ohran kokonaistuotanto pysyy jatkossakin kysyntään nähden suhteellisen korkealla tasolla. Rehuviljojen runsas tarjonta pitääkin hintakehityksen lähtökohtaisesti maltillisena ja hintatason suhteellisen matalana.

Kotieläintuotannon ja etenkin lihan tuotannon kehitys on kuitenkin merkittävin yksittäinen rehuviljan markkinakehitykseen vaikuttava tekijä. Kysynnän nopea kasvu voi vetää rehuviljan hinnat nopeastikin ylös.

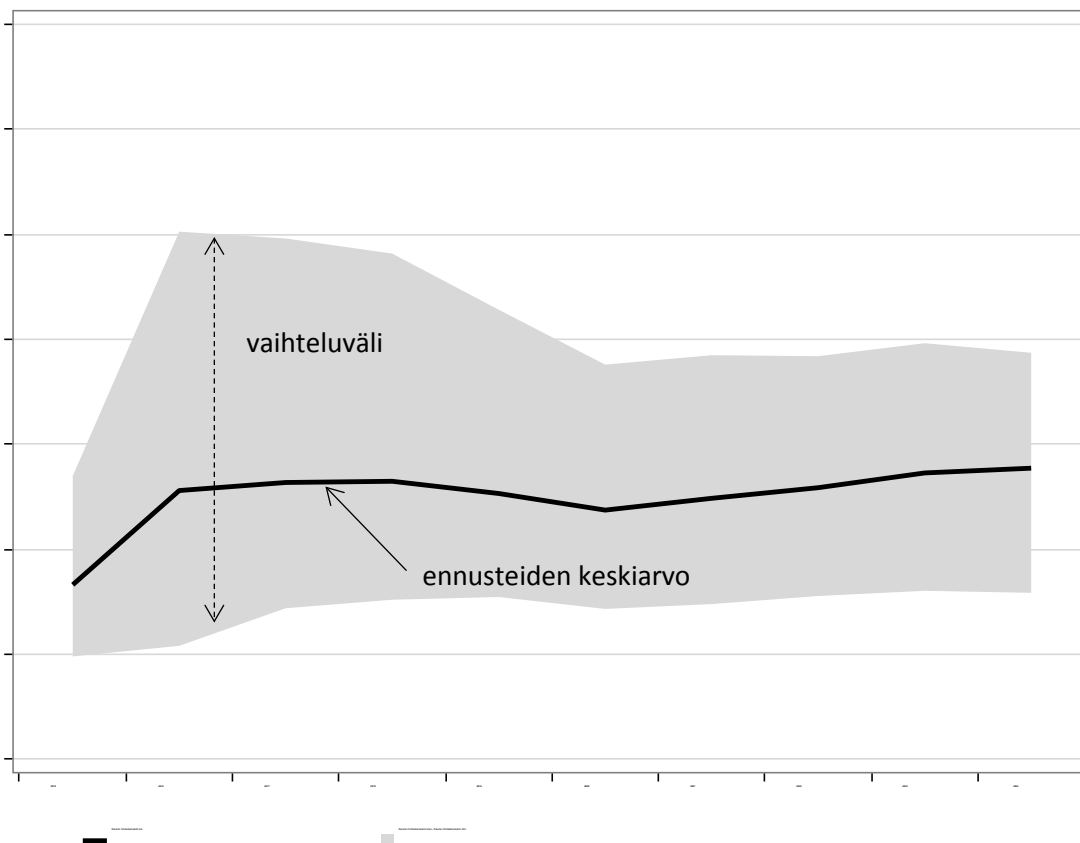

Kuvio 4. Ohran hintaskenaario 2015-2024 (Lähteet: EC, FAPRI, FAO-OECD, IMF, Luke, World Bank, PTT)

Kaura

Kauran kysynnän kasvu parantaa ennustettua hintakehitystä hieman suhteessa ohran hintakehitykseen. Vaikka markkinoiden perusnäkökulmat eivät kauran osalta eroa muista viljoista, kotimaisen kysynnän kehitys näyttää kehittyvän suotuisampaan suuntaan. Myös vientikysynnän kasvu voi irrottaa kauran hintakehityksen ohran hintakehityksestä. Kauran tuotantoon ja jalostukseen kohdistuu paljon odotuksia, mutta se ei ole vielä realisoitunut kauran toteutuneeseen keskimääräiseen markkinahintakehitykseen. Pitkällä aikavälillä kehitys kuitenkin johtaa siihen, että kauran markkinahinta lähestyy ohraa nopeammin hintaskenaarion yläpäättä.

Kuvio 5. Kauran hintaskenaario 2015-2024 (Lähteet: EC, FAPRI, FAO-OECD, IMF, Luke, World Bank, PTT)

Geenitekniikka teknologiana muiden teknologioiden joukossa

Muuntogeenisten kasvilajien viljely yleistyy maailmalla kiihtyvää vauhtia. Geenitekniologian avulla jalostettujen kasvilajien avulla voidaan saavuttaa merkittäviä hyötyjä. Esimerkiksi GM-soijan viljelyllä saavutetaan keskimäärin suurempi sato, torjunta-aineiden käyttö vähenee, maatalouden ilmastopäästöt vähenevät ja viljelijöiden tulotaso nousee. Euroopan unionissa GM-kasvilajikkeisiin suhtaudutaan suurella varauksella. Tähän mennessä kaupalliseen käyttöön on hyväksytty vain yksi herbisidin kestävä maissilajike. Lajikejalostuksessa keskitytään lajikkeisiin, jotka soveltuvat viljelykäyttöön alueilla, joissa muuntogeenisten kasvien viljely on sallittua.

Noin 60 % maailman soijasta oli muuntogeenistä vuonna 2007. Vuonna 2013 GM-soijan viljelyosuus oli jo 80 %. Yleisintä GM-soijan viljely on soijan viljelyn mahtimaissa Argentiinassa, Brasiliassa ja Yhdysvalloissa. Euroopan kotieläintuotanto on riippuvainen maailmalla tuotetusta GM-soijasta, sillä sisämarkkinoiden tarjonta ei riitä kattamaan valkuaisrehun kysyntää. Euroopan unionin tiukka linja GM-lajikkeiden viljelyn suhteen heikentää Euroopan kilpailukykyä valkuaisrehumarkkinoilla.

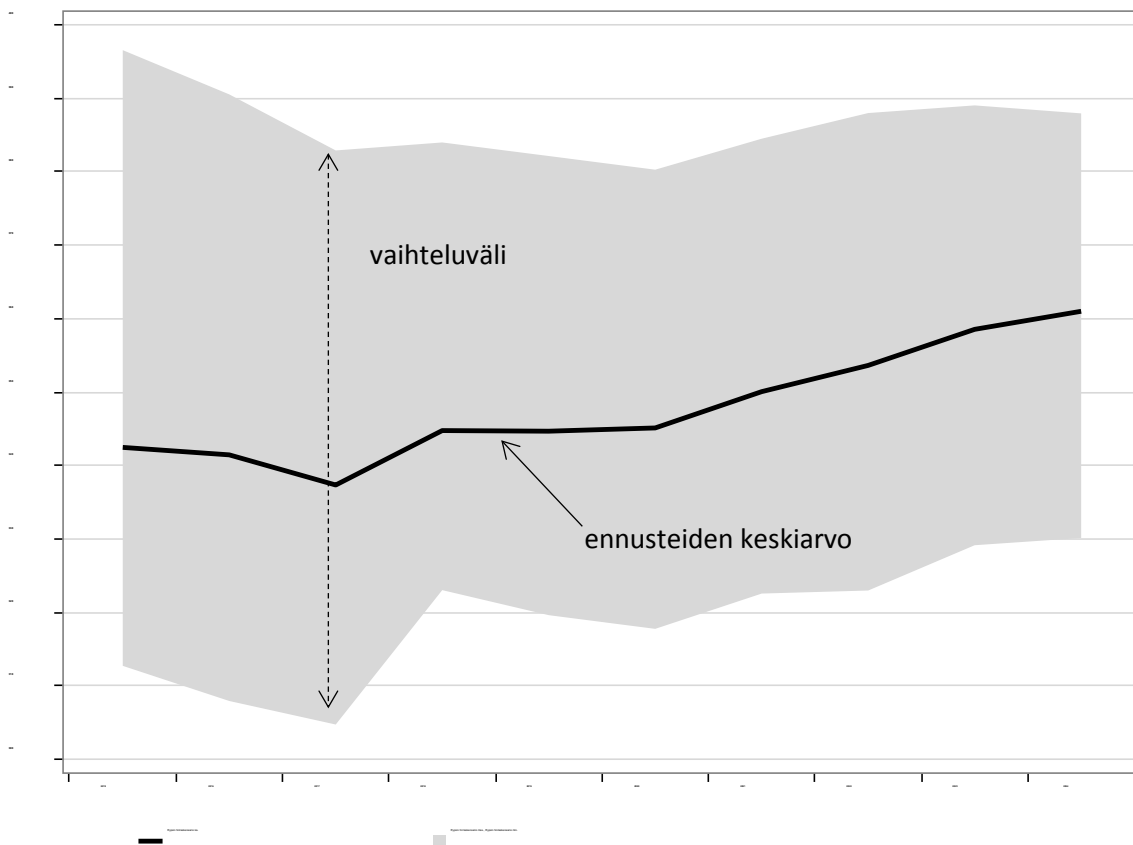
GM-lajikkeiden jalostuksessa keskitytään kehittämään lajikkeita, jotka menestyvät alueilla, joissa muuntogeenisten kasvien viljely on sallittua. Näin Eurooppa jää kehitystyön ulkopuolelle eikä pääse hyötymään geenitekniologian mahdollisista hyödyistä.

Öljykasvit

Öljykasvien hintakehitys on loivasti nouseva vuoteen 2024. Hintakehitys noudattelee valkuaiskasvien kansainvälistä hintakehitystä, vaikka soijan hintakehitys ei ole täysin yhteneväinen kotimaisen rypsin ja rapsin hintojen kanssa.

Pitkällä aikavälillä markkinoiden voimakkain kysyntäpaine kohdistuu valkuaisrehuihin ja sitä kautta valkuaiskasveihin. Soijan tuotannon ja kulutuksen keskittyminen maailmassa muutamille alueille määrää jatkossa kauppavirtojen kehityksen aikaisempaa voimakkaammin. Tämä parantaa kotimaisen öljykasvituotannon suhteellista kilpailuasemaa.

Hintaskenaarioiden valossa viljan ja öljykasvien hintasuhteet eivät kuitenkaan jatkossakaan muodosta kannustinta siirtää merkittävässä määrin tuotantoalaa viljoilta öljykasveille. Rypsin hinta vaihtelee tarkastelujakson aikana noin 310-390 €välillä.

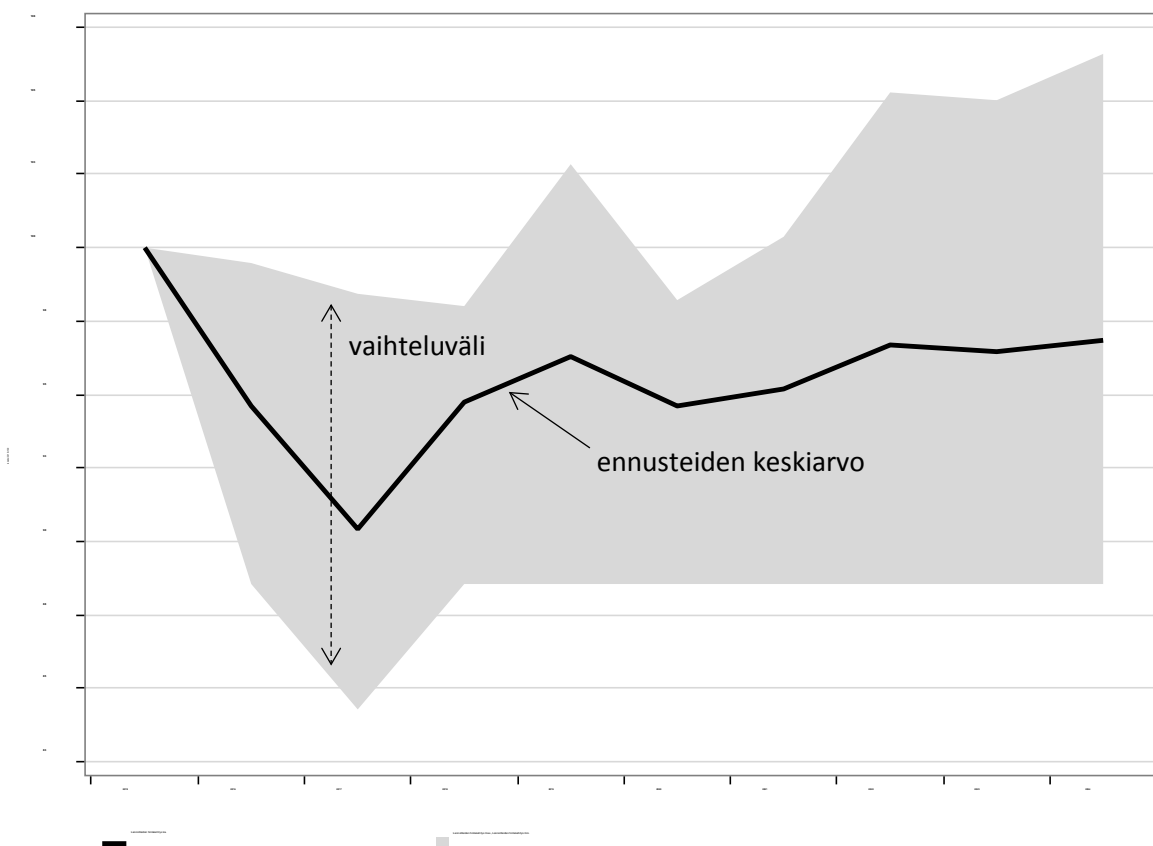
Kuvio 6. Rypsin hintaskenaario 2015-2024 (Lähteet: EC, FAPRI, FAO-OECD, IMF, Luke, World Bank, PTT)

Tuotantopanokset

Maatalouden merkittävin tuotantopanokset ovat lannoitteet. Lannoitteiden hinnat ovat vuosikymmenen alkuvuosien kovan tasokorotuksen jälkeen kääntyneet laskuun. Lasku johtuu viljan hintojen laskun seurauksena hidastuneesta kysynnän kasvusta, lannoiteraaka-aineiden hintojen laskusta sekä etenkin typpilannoitteiden tuotantokapasiteetin kasvusta.

Hintaskenaarion perusteella lannoitteiden hinnat pysyvät Suomessa vuoden 2015 hintatason alapuolella koko tarkastelujakson ajan. Lannoitteiden kysynnän kasvu maailmassa on maltillista, eikä kasvanut lannoitekapasiteetti muodosta rajoitetta tarjonnan kysyntää vastaavalle kasvulla. Yleisen talouskasvun äkillinen nopeutuminen voi kääntää raaka-aineiden hinnat nousuun. Tällöin myös lannoiteraaka-aineiden hinnat nousevat ja aiheuttavat paineita myös lannoitteiden hintojen nousulle.

Maatalouden tuotantopanosten hintoihin vaikuttaa suoraan myös öljyn hinta. Öljyn markkinahinta on poikkeuksellisen matalalla ja tämä näkyy etenkin laskeneina polttoaineen ja muun energian hintoina. Öljyn hintakehityksen ennustaminen on tällä hetkellä erittäin vaikeaa. Toisaalta talouden öljyriippuvuus on pienentynyt ja vaihtoehtoiset energiamuodot ovat muuttuneet suhteellisesti edullisemmiksi. Edes talouskasvun nopeutuminen ei yksistään riitä vetämään öljyn hintaa nopeasti ylös.

Kuvio 7. Tuotantopanosten hintakehityskenaario 2015-2024 (Lähteet: FAO-OECD, IMF, World Bank, Tilastokeskus, PTT)

4. Viljasektorin muutospainheet

Viljasektorin toimintaa kohdistuvat muutospainheet ovat seurausta viljan tuotannon rakenteesta, viljasektorin omasta toiminnasta sekä sektorin ulkopuolisista tekijöistä. Markkinoiden toiminta on viime vuosina parantunut. Tämä näkyy siinä, että eri viljalajien tuotanto elää hintamuutosten seurauksena aikaisempaa enemmän. Myös viljan vienti on viime vuosina ollut kasvussa. Viennin

kasvun seurauksena varastojen kasvu on pysähtynyt. Kotimaiset viljavarastot ovat kuitenkin edelleen merkittävän korkealla tasolla.

Rakenteen ongelmat nousevat esille etenkin siinä, että viljan tuotannossa oleva kokonaispeltoala ei vuositasolla juuri muutu. Kokonaistuotannossa tapahtuvat muutokset ovat enemmän seurausta hehtaarisadoissa tapahtuvista muutoksista. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että tuotantoa sopeutetaan kysyntään nähden väärällä kokonaistasolla. Markkinoiden ohjaus ei ole toiminut riittävän voimakkaasti korjatakseen tämän tilanteen.

Myös maatalouspolitiikalla on vaikutusta. Suorat hehtaariperusteiset tuet pitävät yllä laajempaa tuotantoa verrattuna tilanteeseen, jossa tukia ei olisi. Tuet pääomittuvat usein pellon hintaan ja johtavat myös korkeampiin vuokratasoihin. Oletettavaa on, että maataloustukien seurauksena viljan tuotantoala pysyy suurempana, viljan tuotantoa päätuotantosuuntanaan harjoittavien tilojen lukumäärä on suurempi ja keskimääräinen tilakoko pienempi. Tämä heikentää viljamarkkinoiden tehokasta toimintaa myös jatkossa.

Viljan kysynnän kasvu on Suomessa pysähtynyt. Sianlihan tuotannon lasku on vähentänyt viljan rehukysyntää. Edes kannattavien vientimarkkinoiden löytyminen ei muuta kokonaiskuvaakaan, jossa sianlihan tuotanto joutuu sopeutumaan markkinoiden laskevaan kysyntään. Siipikarjanlihan tuotannon kasvusta huolimatta viljan rehukysyntä lihantuotannossa pienenee myös lähitulevaisuudessa.

Leipomoteollisuuden tuonnin kautta kohtaama kilpailu näkyy kotimaisen viljan teollisuuskäytössä. Etenkin raakapakasteiden tuonnin kasvu ja paistopisteiden yleistyminen ovat syöneet kotimaisen leivän markkinaosuutta. Tämä näkyy koko viljaketjussa etenkin teollisuuteen kohdistuneina rahavirtojen menetyksinä.

5. Toimenpidesuosituksukset

Suomen viljamarkkinat ovat integroituneet maailman maatalousmarkkinoihin. Kotimaan viljaketjun toimijoiden mahdollisuudet vaikuttaa markkinoiden rakenteeseen tai markkinamuutosten suuruuteen ovat erittäin rajalliset. Tästä seuraa, että viljasektorin pitää sopeuttaa toimintansa entistä paremmin ja nopeammin ulkoisista tekijöistä johtuviin muutoksiin.

Kansallisen viljastrategian perusta on laadittu monin tavoin erilaisessa toimintaympäristössä. Toimintaympäristön muutokseen reagointi vaatii aikaisempaa täsmällisempiä ja pitkäjänteisempiä otteita. Yksittäisillä toimijoilla on jo tähän asti ollut mahdollisuus menestyä kansainvälisessä kilpailussa, mutta viljasektorin vahvistaminen jatkossa vaatii kaikkien ketjun toimijoiden aikaisempaa tiiviimpää yhteistyötä. Keskeinen keino yhteistyön tiivistämiseen on sopimusohjaus. Sopimusohjausta varten Suomeen tarvitaan nykyistä selkeämmin muodostettu viljasektori, joiden toimijat sitoutuvat koko pitkäjänteiseen lisäarvon tuottamiseen.

Ongelma: Markkinoiden ohjaus ei toimi sektorin kokonaisedun kannalta tarvittavalla tavalla. Viljan tuotanto on volyymituotantoa, jossa kotimainen teollisuus ostaa parhaan laadun viljan satunnaisina

erinä markkinoilta, satunnaiseen hintaan. Tämä hajauttaa viljan tuotantorakennetta ja heikentää etenkin ammattimaisimpien tuottajien suhteellista asemaa sektorin sisällä. Markkinarakenne ja puutteellinen tuotannon ohjaus heikentävät teollisuuden mahdollisuuksia ohjata tuotantoa heidän oman toimintansa kannalta toivottavaan suuntaan. Toisaalta ohjauksen puute mahdollistaa teollisuudelle edullisemmän raaka-aineen, koska ostot pystytään tekemään käytännössä aina edullisimman hinnan periaatteella.

Tavoite: Mahdollisimman korkean lisäarvon tuottaminen.

Ratkaisu 1: Sopimusohjauksen vahvistaminen viljasektorin sisällä. Sopimusohjauksen roolia tuotannon ohjauksessa vahvistetaan teollisuuden ostaman määrän, laadun ja hinnan osalta. Teollisuus ohjaa sektorin toimintaa valitsemalla itselleen ammattimaisimmat viljelijäkumppanit, joiden kanssa tuotantoa ryhdytään yhdessä kehittämään. Sektorin tavoitteena on mahdollisimman korkean lisäarvon tuottaminen ja viljasektorin kokonaisrahavirtojen kasvattaminen. Sopimuksilla pyritään pitkän aikavälin sitouttamiseen, eikä niiden rakennetta tai yksityiskohtia muuteta yksittäisten markkinamuutosten seurauksena.

Ongelma: Markkinat eivät hinnoitele viljan tuotantoon sisältyvää lisäarvoa oikein. Esimerkiksi kauran vehnään ja ohraan verrattuna merkittävät lisäarvomarkkinat tunnustetaan ja tunnistetaan laajasti. Kauralle on kysyntään perustuvat vientimarkkinat, kauran tuotannossa on mahdollisuus kasvattaa lisäarvoa erilaistamisen kautta (esim. puhdas kaura, suurimokaura), mahdollisuuksia tuottaa lisäarvoa kotimaan markkinoilta ja toimia raaka-aineena jalostetuille kauratuotteille. Tästä huolimatta kauran keskimääräisen hintatason määrää jo volyymin perusteella käytännössä rehuksi menevän viljan hinta.

Tavoite: Koko ketjun rahavirtojen kasvattaminen.

Ratkaisu 2: Viljasektori itse hinnoittelee kauran lisäarvon siten, että lisäarvo näkyy markkinoiden hinnanmuodostuksessa. Määritetään läpinäkyvät ja yhdessä hyväksytyt hinnoitteluportaat niille ominaisuuksille, joista kauran lisäarvo muodostuu. Preemioiden pitää olla riittävänä suurina, jotta ne kannustavat korkealaatuisen ja tarpeenmukaisen viljan tuottamiseen. Samalla teollisuus sitoutuu merkittäviin tutkimus- ja kehityspanostuksiin, joiden tavoitteena on koko viljasektorin kohtaamien rahavirtojen kasvattaminen.

Ongelma: Viljantuotanto on sekä maantieteellisesti että tilojen lukumäärällä mitattuna hajaantunut. Keskimääräinen tilakoko on edelleen suhteellisen pieni. Viljelyssä olevien lajikkeiden lukumäärä on suuri ja erikoistunutta tuotantoa on suhteellisen vähän.

Tavoite: Suurempien viljakauppaerien muodostaminen.

Ratkaisu 3: Edistetään tuotannon erikoistumista rajaamalla viljelyyn suositeltavien ja sopimusten piirissä olevien lajikkeiden määrää. Kannustetaan viljelijöiden väliseen yhteistyöhön viljakaupassa ja sen logistiikassa, jotta viljan tuotannon hajaantumista saadaan pienennettyä. Pienempiä viljatiloja

ohjataan viljelemään alueittain samoja lajikkeita, jolloin isompien kauppapöytämuodostaminen yhteisesti on helpompaa.

Ongelma: Kysynnän tunnistaminen ja siihen reagointi.

Tavoite: Laadullisesti ja määrällisesti kysyntää vastaava tarjonta.

Ratkaisu 4: Kysynnän rakenteessa ja kysytyyn tuotannon määrässä tapahtuvat muutokset pitää viestittää viljantuottajille selvästi ja nopeasti. Markkinoiden ennakoitua pitää kauttaaltaan parantaa. Sopimus pohjainen tuotanto antaa mahdollisuuden ohjata tuotantoa kysynnän rakenteen muutosta vastaavaksi.

Ongelma: Hintasuojausmekanismien puutteellinen käyttö.

Tavoite: Markkinahäiriöiden vähentäminen.

Ratkaisu 5: Sopimusviljelyn edellytykseksi tulee ottaa tarpeen mukaisten hintasuojausmekanismien käyttö.

Ongelma: Vakiintuneet tavat ja toimintamallit

Tavoite: Dynaaminen viljasektori.

Ratkaisu 6: Markkinoille tarvitaan uusia toimijoita ja yhteistyömalleja sekä osto- että myyntipuolelle. Uusia toimintamalleja voi rakentaa sopimus pohjaisen vientituotannon varaan, kasvinviljelytilojen keskinäisen yhteistyön varaan tai kotieläintilojen ja kasvinviljelytilojen välisen yhteistyön varaan.

6. Lopuksi

Suomen viljan tuotanto ja markkinoiden toimintalogiikka eivät tällä hetkellä vastaa siihen kohdistuviin odotuksiin. Uusien toimintamallien etsiminen on välttämätöntä. Toiminnan parantaminen vaatii asenteiden muutosta. Viljasektorin ammattimaisuuden vahvistaminen edellyttää, että sektorin toimijat luovat yhdessä käytänteet, joiden kautta parhaiten tuetaan niitä viljantuottajia, joiden kanssa teollisuus, kauppa ja muut ostajat haluavat tehdä yhteistyötä myös vuoden 2025 jälkeen. Vaihtoehtona on viljaketjun asteittainen näivettyminen.

Vaihtoehtoisessa kehityskulussa viljamarkkinoiden toimintaa ohjaavat entistäkin suuremmin kansainväliset markkinat ja niiltä tuleva kilpailu. Yksittäiset kotimaiset toimijat ketjun kaikissa osissa pystyvät menestymään myös näillä markkinoilla, mutta kokonaisuudessaan viljasektorin koko tulee olemaan pienempi.

Vientimarkkinoiden kasvun seurauksena voi arvioida, että viljan kokonaistuotannon määrä tai nykyinen vilja-ala eivät välttämättä muodosta merkittävää ongelmaa kotimaisten viljamarkkinoiden toimivuudelle. Viljantuottajien lukumäärä sen sijaan on nykyisellään liian suuri. Tuotannon tehostaminen vaatii osaltaan tilojen lukumäärän pienentymistä.